

Spomini na nastajanje Univerze v Mariboru

JOŽE NEMEC

Moji spomini o nastajanju visokošolskih zavodov segajo v dijaška leta. Bil sem dijak 6. razreda gimnazije v času, ko je osnovno šolanje trajalo štiri leta, temu pa je sledila gimnazija, ki se je delila na štiriletno nižjo in štiriletno višjo gimnazijo. Takrat je v prostorih, ki jih danes zaseda restavracija “Novi svet”, delovalo društvo ekonomistov. Tam je bila v enem prostoru miza za karambol biljard, v drugem prostoru pa televizor, ki je ob športnih dogodkih pritegoval veliko gledalcev. To je bil čas, ko so bili televizorji redki, zato je bilo društveno življenje zelo živahno. Pogosto sem se pridružil očetu, tako da sem večino obiskovalcev društvenih prostorov poznal. Mnogi so poučevali na Srednji ekonomski šoli, kasneje pa so postali predavatelji na Višji komercialni šoli (VKŠ).

Druga skupina predavateljev je bila zaposlena na tedanjem Zavodu za revizijo, kasnejšem Ekonomskem centru Maribor. Ker je bil oče zaposlen v tem zavodu, sem poznal tudi vse njegove sodelavce. Sodelavci zavoda so bili v podjetju, ki so ga pregledovali, najmanj dva tedna, lahko pa tudi dalj. Ob zaključku pregleda so izdelali obširno poročilo, ki je predstavilo celotno stanje podjetja skupno z nasveti za izboljšanje stanja. Zato so imeli vsi ogromno praktičnega znanja, ki so ga kasneje

uspešno prenašali na študente. Ob teh dveh skupinah pa se je zaposlilo na VKŠju še nekaj drugih strokovnjakov.

Seveda so bili kadri le osnova za ustanovitev višje šole. Potrebna je bila tudi pravna podlaga. Če uporabimo nastopno geslo cesarja Franc Jožefa “viribus unitis”, bi lahko ugotovili, da se je vsa mariborska politika družno posvetila lobiranju, da bi slovenski parlament sprejel zakon o ustanovitvi prve višje šole. Spominjam se, da je oče še pred sejo parlamenta obiskal njegovo predsednico Mesaričevo, ki je bila družinska prijateljica, da je zagovarjala sprejetje ustreznega zakona.

Slika 1: Sestanek VKŠ (danes EPF). Prvi z desne dr. Vladimir Bračič, sledijo dr. Ciril Mikl, dr. Janez Nemec, tri neznane osebe, dr. Danilo Vezjak in dr. Stojan Požar.

Vir: Arhiv avtorja.

Ob predavateljih je potrebovala novoustanovljena višja šola tudi prostore. Tedanja politika je hitro našla rešitev. Na takratni Klasični gimnaziji so se šolali tudi bodoči humanistični intelektualci in se je politiki zdela moteč faktor. Sklenili so, da razporedijo dijake in profesorje te gimnazije na preostali mariborski gimnaziji, njene prostore pa namenijo bodoči Višji komercialni šoli. Danes je v tej stavbi Pravna fakulteta. Malo pred koncem šolskega leta 1959 smo zato dijaki 1. gimnazije selili učne pripomočke s Klasične gimnazije na svojo šolo. Takrat sem tudi že vedel, da bo oče poučeval na novoustanovljeni višji šoli.

Naslednjo šolsko leto je VKŠ pričela delovati. Razred, v katerega sem hodil, sta takrat doleteli dve presenečenji. Prva je bila sprememba šolskega sistema. Osnovna šola je postala osemletna in namesto dijaki sedmega razreda posatali dijaki drugega razreda gimnazije. Drugo presenečenje pa je bilo, da smo v času počitnic izgubili razredničarko, ki se je preselila v Ljubljano. Z razpustitvijo klasične gimnazije in prerazporeditvijo njenih razredov na preostali gimnaziji, je bilo število razredov na 1. gimnaziji preveliko. Zato je bilo tudi nekaj razredov s 1. gimnazije prestavljenih na 2. gimnazijo. In ker naš razred v tistem času ni imel razrednika, je bil med preseljenimi. Tam smo dobil novega razrednika, profesorja dr. Slavka Vrhovnika, ki je kasneje postal asistent in nato predavatelj predmeta Varnost pri delu na Višji tehnični šoli. Bil je odličen razrednik in dijaki smo po končani maturi skupaj z njim slavili njegovo fantovščino. V času gimnazijskega šolanja je veljala *hora legalis*, ki je določala, da dijaki nismo smeli biti po dvajseti uri izven doma. Kljub vsemu pa sem se lahko kot dijak, s posebnim razrednikovim dovoljenjem, kot četrtošolec udeležil brucovanja VKŠ.

Ko sem bil študent elektrotehnike na Višji tehnični šoli, smo imeli v zdravstvenem domu praktične vaje iz varnosti pri delu. Bili smo razdeljeni v skupine, vaje pa je vodil profesor Vrhovnik. Dobili smo naloge (meritve), ki smo jih morali opraviti. Z menoj je študirala še sošolka, ki pa je bila v drugi skupini. Profesor Vrhovnik je med vajami zapustil prostor in se čez čas vrnil po naju s sošolko. Peljal naju je v svojo pisarno, v kateri je za nas tri v laboratorijski posodi skuhal kavo. Po kavi sva se vrnila na vaje. Obe najini skupini, ki sta bili pred najinim odhodom hitrejši od ostalih, so v tem času ostale skupine dohitele. Po najinem prihodu pa sta najini skupini ponovno hitro napredovali, tako da sta prvi zaključili z vsemi nalogami.

Morda še nekaj o študentskem časopisu *Katedra*. Na začetku 2. letnika sem srečal svojega bivšega sošolca Iva Vajgla, ki je bil takrat študent na Višji agronomski šoli. Povabil me je, da postanem sodelavec *Katedre*. To je bilo tretje leto izdajanja časopisa in obdobje, ko je časopis doživel svoj vrhunec. Študentje so ga dobili brezplačno na šolah. Istočasno pa je časopis imel še drugo izdajo, ta se je od prve razlikovala v dveh straneh, ki so bile namenjene srednješolcem in tudi urednika Branko Maksimovič in Niko Šoštarič sta bila srednješolca. Prvi je bil kasneje novinar na RTV Slovenija, drugi pa pri mariborskem *Večernu*. Časopis je bil med srednješolci izredno priljubljen, tako da je imel okoli 8.000 srednješolskih naročnikov, kar je bilo v tistem času zelo veliko. Takratna oblast je časopis skrbno spremljala. Tako so se trije uredniki Vlado

Golob (glavni urednik), Martin Prašnički (kultura) in Ivo Vajgl (notranja politika), zasebno, v sobi glavnega urednika, pogovarjali o Titovem govoru v Splitu. Eden izmed njih je ugotovil, “da je stari (Tito) pri eni stvari vsekal mimo”. Naslednji teden je politika zahtevala zamenjavo vseh treh. Proti koncu šolskega leta smo že vedeli, da naslednje šolsko leto *Katedra* ne bo več izhajala, zato je uvodnik na prvi strani izpod peresa tedanjega glavnega urednika Ferija Horvata imel pomenljiv naslov “Ob slovesu”. Časopis so oblastniki združili z ljubljanskim študentskim časopisom *Tribuna*, ta pa med mariborskimi študenti ni imel posebnega odziva. Šele čez nekaj let je *Katedra* ponovno zaživela.

Četudi so po ustanovitvi višjih šol v Mariboru zaradi pomanjkanja ustreznih kadrov predavali določene predmete profesorji iz Ljubljane, fakultete, ki so bile orientirane predvsem na teoretično znanje, niso s preveliko naklonjenostjo gledale na njihovo ustanavljanje. Osnovna značilnost tedanje VKŠ je bila, da so predavatelji prihajali z bogato podjetniško prakso, vendar večina ni imela doktorata. To je bil tudi čas, ko tudi v Ljubljani veliko profesorjev ni imelo doktorata. Zato je šola spodbujala učitelje, da so pridobivali doktorske nazive. Večina je doktorirala na raznih jugoslovanskih univerzah, nekateri med njimi pa so opravili doktorat v Nemški demokratični republiki.

Vsak dosežen doktorat je bil v tedanjem času velik dogodek, zato je Društvo visokošolskih učiteljev prirejalo srečanja, kjer so novopečeni doktorji dobili priznanja (testimonije). Z uvedbo višjih šol se je spremenila tudi organizacija študija. Namesto enovitega študija je bil vpeljan tristopenjski študij. Diplomanti tretje stopnje so dobili znanstveni naziv magister. Tudi za ta dosežek so dobili višješolski sodelavci testimonije.

Morda še beseda o reelekciji. V tistem času je vsak kandidat moral izpolnjevati tri točke. Prva je bila pedagoška uspešnost, druga znanstveno delo in tretja družbenopolitično udejstvovanje. Spomnim se, da je na nekem sestanku eden izmed profesorjev dvignil partijsko izkaznico in izjavil “to je moja tretja točka”. Tisti, ki take izkaznice nismo imeli, smo se vedno spraševali ali so naše funkcije na šoli dovolj, da izpolnimo to tretjo točko.

Ob ustanovitvi tedanje Višje komercialne šole je bilo pravilo, da mora vsak predavatelj napisati učbenik za svoj predmet. Ob koncu prvega semestra bil moj oče edini, ki je imel učbenik napisan in zato je bil razpisan izpitni rok le iz njegovega

predmeta. Rezultat tega je bil, da so se vsi študentje prijavili na izpit. Mesec dni je imel oče vse dopoldneve izpite. Moram priznati, da je bil na koncu tako utrujen, da je doma vzrožil skoraj ob vsaki besedi. Morda še to, prvi dan je bil na izpit prijavljen eden izmed mariborskih "večnih študentov". Bil je izredno simpatičen in vsako leto smo ga srečevali na smučanju na Mariborski koči na Pohorju. Oba z bratom sva očeta prepričevala, da mora izpit narediti. Tudi sestrična, ki je bila takrat še asistentka na Univerzi v Ljubljani, je navijala zanj. Seveda je bilo prvo vprašanje, ko je prišel oče domov, ali je naredil izpit. Odgovor očeta je bil: "Bolj sem ga vlekel iz blata globje se je zaril." In tako je, kljub družinskemu navijanju, dobil prvo negativno oceno v zgodovini mariborskih višjih šol.

Naslednja značilnost VKŠ in kasneje tudi ostalih višjih šol je bil tudi razvejan izredni študij. Šola je ta študij izvajala v Mariboru pa tudi v centrih v različnih krajih po Sloveniji. V času največjega razcveta te oblike študija so bili centri v Ljubljani, Celju, Kranju, Murski Soboti, Sevnici, Kopru, Novi Gorici, Jesenicah, Sežani in verjetno še kje. Ker je bil ta študij plačljiv, je šola z njim dobila materialno osnovo za izgradnjo obeh stavb, v katerih danes domuje.

Naslednje moje srečanje z višjimi šolami v Mariboru je bilo v času po maturi. Četudi sem želel vpisati študij matematike, sta starša želela, da najprej končam "uporaben študij". Tako sem se vpisal na tedanjo Višjo tehniško šolo Oddelek za elektrotehniko smer šibki tok. Kot zanimivost navajam število ur predavanj in vaj v posameznem semestru:

Tabela 1: Število ur predavanj in vaj Višje tehniške šole, oddelek za elektrotehniko smer šibki tok

Semester	Št. ur predavanj	Št. ur vaj	Št. ur Varnost pri delu
1	23	19	
2	23	12	
3	25	12	15
4	29	15	8
Skupaj	90	49	23

Komentirati moram še število ur vaj v zadnjem semestru. Po učnem načrtu smo imeli dve uri laboratorijskih vaj. Študentje smo menili, da je to premalo. Zato smo dali pobudo, šola nam je ustregla in smo imeli tako (tudi v indeksu) 4 ure laboratorijskih vaj. Glede na povedano si upam trditi, da je bila tedanja obremenitev študentov veliko višja, kot je obremenitev današnjih študentov.

Ob redno zaposlenih profesorjih so predavali tudi predavatelji, ki so bili zaposleni v mariborskih podjetjih. Nekaj profesorjev pa je prihajalo tudi iz ljubljanske Fakultete za elektrotehniko. Prvi letnik je bil skupen za smer jaki in šibki tok, v drugem letniku, ko sta se smeri ločili, je bilo na oddelku za šibki tok 9 študentov in ena študentka. Največ predmetov in vaj je opravil profesor dr. Bruno Štiglic. Skupno je bil nosilec sedmih predmetov. Nekoč, ko sva se v drugem letniku pogovarjala, je dejal, da nas že tako pozna, da lahko ugane oceno že pred izpitom.

Po končanem študiju na VTŠ sem lahko vpisal študij matematike na tedanji Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani. Po končanem študiju sem se zaposlil na VEKŠu. Tam sem bil asistent pri predmetih Matematika, Statistika in Računalništvo. Po šestih letih asistentiranja sem odšel v prakso, se v prosveto vrnil čez sedem let in postal predavatelj predmeta Matematika na tedanji Višji agronomskih šoli.

Preden sem se prijavil za predavatelja, sem razmišljal kakšna naj bi bila vsebina predmeta. Ko sem se zaposlil, sem vodstvu šole povedal, da želim vsebino predmeta temeljito spremeniti. Ker ni bilo nasprotovanja, sem to tudi storil. Skrčil sem poglavja, ki jih je predaval moj predhodnik, ki me je učil v gimnaziji prav v času, ko sem se pričel ogrevati za matematiko in dal poudarek linearnemu programiranju ter statistiki. Moram priznati, da za ta korak ni bil potreben pristanek nobene komisije. Potrditev pravilnosti moje odločitve sem dobil dve leti kasneje, ko se je pojavila zahteva, da imata Višja agronomska šola Maribor in Biotehniška fakulteta Ljubljana na prvi stopnji enak program. Na skupnem sestanku so predstavniki Biotehniške fakultete izjavili, da po njihovem mnenju predmet Matematika na prvi stopnji ni potreben. Ko sem jih seznanil z učnih načrtom, ki sem ga izvajal na naši šoli, so ugotovili, da pa v taki obliki mora ostati v programu. O pravilnosti moje odločitve govori tudi to, da se še danes na prvi stopnji strokovnega študija izvaja, z manjšimi spremembami, enak program.

V posebno veselje pa mi je bilo, da je v času mojega službovanja Višja agronomska šola prerasla najprej v visoko šolo in kasneje v fakulteto.